

МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАУКОВІ ПРАЦІ
МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ ТА ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ

SCIENTIFIC WORKS
OF INTERREGIONAL ACADEMY
OF PERSONNEL MANAGEMENT

POLITICAL SCIENCES AND PUBLIC MANAGEMENT

Випуск 5 (65), 2022

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

Редакційна колегія

Семенець-Орлова І. А., кандидат політичних наук, доктор наук з державного управління, професор, директор Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу, Міжрегіональна Академія управління персоналом (**головний редактор**)

Дакал А. В., доктор наук з державного управління, доцент кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Жовнірчик Я. Ф., доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування, Національний авіаційний університет

Карасевич А. О., кандидат філософських наук, професор, професор кафедри соціальних і правових дисциплін, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Козирська А., доктор політичних наук, професор, викладач факультету наук про політику і безпеку, Університет Миколая Коперника у Торуні

Ковач В. О., доктор наук з державного управління, старший дослідник, провідний науковий співробітник відділу цивільного захисту та інноваційної діяльності, Державна установа «Інститут геохімії навколишнього середовища НАН України»

Кондратенко О. Ю., доктор політичних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу теоретичних та прикладних проблем політології, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України

Копанчук В. О., доктор наук з державного управління, доцент кафедри кримінального права та процесу, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Кульгінський Є. А., доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри стоматології, Київський міжнародний університет

Лясота Л. І., кандидат політичних наук, доцент, член Соціологічної асоціації України

Монолатій І. С., доктор політичних наук, професор кафедри політології, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Пашина Н. П., доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології та міжнародних відносин, Маріупольський державний університет

Радченко О. О., кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом

Твердохліб О. С., доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри державного управління у сфері цивільного захисту, Інститут державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту

Толуб'як В. С., доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри менеджменту та публічного управління, Західноукраїнський національний університет

Шмаленко Ю. І., кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри соціології, Національний університет «Одеська юридична академія»

Katarzyna Radzik-Maruszak, dr hab., profesor, Fac Polit Sci & Journalism, Maria Curie-Skłodowska University in Lublin (Lublin, Poland)

Marek Pietras, prof. dr hab., Dyrektor Instytutu Nauk o Polityce i Administracji UMCS

Затверджено Вченою радою

Міжрегіональної Академії управління персоналом 7 грудня 2022 (протокол № 9)

Свідцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія KB № 24905-14845P,

видане Міністерством юстиції України 08.07.2021 р.

Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б»)
відповідно до Наказу МОН України № 320 від 07 квітня 2022 року (додаток 2) зі спеціальностей 052 – Політологія; 281 – Публічне управління та адміністрування.

Видання індексується Google Scholar

DOI: 10.32689/2523-4625-2022-5(65)

Наукові праці МАУП. Політичні науки та публічне управління. 2022. Вип. 5 (65). Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2022. 116 с.

Публікуються статті науковців, які досліджують актуальні проблеми розвитку політики та публічного управління. Для науковців, викладачів, студентів та всіх, кого цікавить розвиток політичної науки та публічного управління в Україні.

ЗМІСТ

Вікторія АНДРІЯШ ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИДИ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	5
Назарій БАЮРЧАК ХАРИЗМАТИЧНА ВЛАДА У КОНЦЕПЦІЇ МАКСА ВЕБЕРА.....	11
Людмила КРИВА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНИХ ТРАДИЦІЙ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ (НАПРИКІНЦІ 1980-Х – СЕРЕДИНИ 1990-Х РОКІВ ХХ СТ.).....	16
В'ячеслав МИРОНЕНКО ІНСТРУМЕНТАЛЬНІ СКЛАДОВІ ПОЛІТИЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РАКЕТНО-ЯДЕРНИХ ПРОГРАМ.....	22
Олександр НАЗАРЧУК СОЦІАЛІСТИЧНИЙ ІНТЕРНАЦІОНАЛ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН 2022 РОКУ: АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ГЕОПОЛІТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ.....	28
Ростислав ПАШОВ, Юрій РУБАН РОЛЬ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВІДСІЧІ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РФ.....	38
Максим ПЕНЬКОВ КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ.....	43
Михайло ПЕНЬКОВ ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА ПРОЦЕСИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ.....	49
Іван РИБЧИЧ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІА	55
Олександр СЕМИКРАС КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ПОВЕДІНКОВОГО ВРЯДУВАННЯ	60
Ірина СКАКАЛЬСЬКА, Інна СЕМЕНЕЦЬ-ОРЛОВА, Олена МОРОЗ ІСТОРІЯ ТА ІННОВАЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ МОЛОДІЖНОЇ НАУКИ (НА ПРИКЛАДІ ЛОКАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА КРЕМЕНЦЯ).....	69
Elnara SOLOVIOVA THE ROLE OF TURKEY IN THE SECOND KARABAKH WAR AND ITS IMPLICATIONS FOR CENTRAL ASIA.....	78
Чжан ФЕНХАО ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ КАДРІВ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ.....	89
Роман ШЕВЧУК ПРОБЛЕМИ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	97
Тайєр АМРО ПРОФЕСІЙНА КОМУНІКАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ У КОНТЕКСТІ ВІЙНИ: АНАЛІЗ ВИКЛИКІВ ТА ПЕРЕШКОД.....	104
Наталія ЩУР, Інна СЕМЕНЕЦЬ-ОРЛОВА РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ У ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСАХ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ.....	108

УДК 37(477)(09)

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-5\(65\)-11](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-5(65)-11)

Ірина СКАКАЛЬСЬКА

доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії та методики навчання Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, м. Кременець, Україна, 47003
ORCID: 0000-0001-8705-7971

Інна СЕМЕНЕЦЬ-ОРЛОВА

доктор наук з державного управління, професор, директор Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу Міжрегіональної Академії управління персоналом, вул. Фрометівська, 2, Київ, Україна, 03039
ORCID: 0000-0001-9227-7426

Олена МОРОЗ

кандидат філософських наук, старший викладач кафедри історії та методики навчання Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, м. Кременець, Україна, 47000
ORCID: 0000-0002-4130-9018

Irina SKAKALSKA

PhD hab. (History), Professor of Department of History and Method of Teaching of Kremenets Taras Shevchenko Regional Academy of Humanities and Pedagogy, Kremenets, Ukraine, 47003
ORCID: 0000-0001-8705-7971

Inna SEMENETS-ORLOVA

PhD hab. (Public Administration), Professor, Head of Department, Interregional Academy of Personnel Management, Frometivska str., 2, Kyiv, Ukraine, 03039
ORCID: 0000-0001-9227-7426

Olena MOROZ

PhD in Philosophy, Senior Lecturer of Department of History and Method of Teaching of Kremenets Taras Shevchenko Regional Academy of Humanities and Pedagogy, Kremenets, Ukraine, 47000
ORCID: 0000-0002-4130-9018

ІСТОРІЯ ТА ІННОВАЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ МОЛОДІЖНОЇ НАУКИ (НА ПРИКЛАДІ ЛОКАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА КРЕМЕНЦЯ)

HISTORY AND INNOVATIONS OF YOUTH SCIENCE MANAGEMENT (ON THE EXAMPLE OF THE LOCAL ENVIRONMENT OF KREMENTSIA)

Мета дослідження – аналіз й узагальнення методології досліджень та наукових пошуків молодих вчених в історичному контексті на прикладі навчальних закладів Кременця Тернопільської області. Автори акцентували увагу на тому, що використання досвіду минулого сприятиме розвитку сучасних наукових пошуків вчених у складних умовах воєнного часу.

Методологія дослідження спирається на регіоналістичні підходи вивчення проблеми. У ході дослідження використовувались загальнонаукові методи (аналізу, синтезу, порівняння). Для виокремлення основних характеристик, позитивних сторін, інновацій, історичних зв'язків використовувався SWOT-аналіз наукової діяльності молодих дослідників з Кременця. Для опрацювання, типологізації і моделювання різного роду інформації залучались джерелознавчі методи. Крім того, в ході дослідження враховувався власний досвід роботи авторів, як молодих науковців. **Наукова новизна** полягає у створенні комплексного дослідження проблематики історії розвитку молодіжної науки з XIX до XXI ст. На основі критично проаналізованих фактів, архівних документів та реконструкції окремих суспільно-політичних подій доведено, що синергія наукових досліджень молодих науковців спрямована на вивчення рідного краю: історичного минулого, традицій, флори і фауни, біографістики тощо. **Висновки.** Ретроспективний логіко-системний аналіз наукової роботи молодих вчених дозволив окреслити такі основні тенденції: традиційність та наслідуваність методології здійснення наукових досліджень від викладачів до учнів (Волинська гімназія), організаційно-товариський характер організації науково-когнітивних пошуків від XIX ст. і до сучасності; регіональність здійснення наукових пошуків, що поєднують вивчення та дослідження історії регіону, життєтворчості

всесвітньовідомих персоналій історії, музики, літератури, філософії, біології тощо. Молодіжна наука на Кременеччині на сучасному етапі здійснюється на основі наукової традиційності та раціональності, що сформувалася у процесі міцного фундаменту закладених історичних основ здійснення науково-дослідницької діяльності через провідні центри наукових досліджень минулого, дослідницької спадщини визначальних постатей науковців з різних галузей знань, які успішно проводили свої наукові пошуки. Сьогодні в умовах тотального нищення росіянами пам'яток української культури, важливо зберегти здобутки минулих поколінь. Окрім того, методологія наукових досліджень молодих науковців реалізується крізь призму віртуалізації наукових знань, інноваційних форм наукової роботи, діалогічності, синергетики тощо.

Ключові слова: менеджмент, молодіжна наука, історія, освіта, дослідження, Кременець, філософія науки.

The purpose of the research is to analyze and generalize the methodology of research and scientific searches of young scientists in the historical context on the example of educational institutions in Kremenets Ternopil region. The authors focused on the fact that the use of past experience will contribute to the development of modern scientific research of scientists in the difficult conditions of wartime.

Research methods are relied on regionalist approaches to problem study. General scientific methods (analysis, synthesis, comparison) were used. A SWOT-analysis of the scientific activity of Kremenets young researchers was used to highlight the main characteristics, positive sides, innovations and historical connections. Methods of source studies were used to analyze the typology and modeling of various types of information. In addition, the authors' own work experience as young scientists was taken into account.

The scientific novelty of the work consists in the creation of a comprehensive study of the problem of the history of the youth science development from the 19th to the 21st centuries. On the basis of critically analyzed facts, archival documents and the reconstruction of certain social and political events, it is proved that the synergy of scientific research of young scientists is aimed at studying the native region: historical past, traditions, flora and fauna, biography, etc.

Conclusions. A retrospective logical-systemic analysis of the scientific work of young scientists helped to outline the following main trends: the traditionality and imitation of the methodology of scientific researches from lecturers to students (Volyn Gymnasium), the organizational and social nature of the organization of scientific and cognitive research from the 19th century to modern times; regionality of the scientific researches, which combines the study and research of the history of the region, the creativity of world-famous personalities of history, music, literature, philosophy, biology, etc. Youth science in Kremenets region at the present time is carried out on the basis of scientific tradition and rationality. It was formed in the process of a solid foundation of scientific research activities through the leading centers of scientific research of the past, the research heritage of defining figures of scientists from various fields of knowledge who successfully conducted their scientific research. Today, in the conditions of the Russians destruction of monuments of Ukrainian culture, it is important to preserve the achievements of past generations. In addition, the methodology of scientific research of young scientists is implemented through the prism of virtualization of scientific knowledge, innovative forms of scientific work, dialogicality, synergy, etc.

Key words: management, youth science, history, education, research, Kremenets, the philosophy of science.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасних умовах викликом для наукової сфери стало повномасштабне вторгнення російської армії на територію України та введення воєнного стану. Це негативно вплинуло на життя кожного громадянина, суспільства загалом, під загрозою опинилися національні пам'ятки, культурні здобутки тощо. Це обумовлює актуальність проблеми збереження освітніх, наукових досягнень багатьох поколінь та використання їхнього досвіду в сьогоденні. У даний час Кременець знаходиться в тилу і далеко від лінії фронту, хоча небезпеки і виклики війни є також, але розташування міста й зумовило можливості для продовження праці молодих науковців.

Розвиток та функціонування молодіжної науки передбачає розкриття її сутності як форми культури при реалізації сучасних стратегій розвитку вищої освіти в Україні. Перетворення науки на форму культури зумовлює її трансформацію у конфігурації сучасних дискурсів, виробництва нових знань, комунікаційних моделей, логічної раціональності.

Гносеологічну цінність становить сам процес розвитку наукових пошуків у різні історичні періоди: від нагромадження фактів до їх детального вивчення, від XIX до XXI ст. Праця науковця в різні століття відрізнялася і мала свої характерні риси досліджень. Проте науці властиво «накопичувати знання: кожна нова теорія містить успішні попередні теорії як окремі випадки й навіть пояснює, чому й за яких умов ці теорії працюють» [2, с. 14]. Рефлексія над самою науковою рефлексією – детермінантна риса сучасного наукового пізнання на метатеоретичному рівні науки, яка часто осмислюється й презентується як методологія науки.

Детермінантною характеристикою молодіжної науки є міра розвитку молодих науковців та реалізація їх інтелектуального потенціалу, що має важливе значення не тільки на рівні науково-дослідної діяльності окремого ЗВО, але й наукової спільноти усього світу, підкреслюючи людиновимірність, рефлексивність культурного потенціалу знання загалом. Важливо простежити в історичному контексті тенденції у розвитку наукових досліджень молодих вчених, які завжди є генераторами

нових ідей та в середовищі й умовах навчального закладу. Зокрема, наукову працю молодих вчених у Волинській гімназії (ліцеї) XIX ст., Кременецькому ліцеї 20–30-х рр. XX ст. та сучасності.

Аналіз досліджень. В умовах війни молодіжна наука продовжує розвиватися і підтвердженням цього є низка наукових конференцій з актуальних тем сьогодення [12]. Проте, комплексна наукова розробка питання аналізу розвитку молодіжної науки в навчальних закладах Кременця в різні історичні періоди дослідниками не здійснювалася. Упродовж тривалого часу становлення закладів різного типу в Кременці накопичено значний прогресивний досвід стосовно організації молоді науки, але фундаментально ці напрацювання ще не узагальнено. Є лише уривчасті огляди щодо наукових досліджень молодих вчених та узагальнюючі праці, що висвітлюють наукову діяльність. Дослідниця С. Коляденко підкреслює роль навчально-матеріальної бази у науковій та методичній роботі ліцею [7, с. 62–73]. В історіографії є праці біографічного характеру, які присвячені окремим молодим вченим, наприклад, В. Бессеру [3], А. Анджейовському [20] та загалом розвитку ботанічної науки [1]. Окремі роботи дозволяють проаналізувати особливості системи навчання учнів та умови для закладення задатків їх майбутньої наукової праці [10]. Є публікація про організацію загалом наукових досліджень в освітньому просторі Кременця у XIX–XXI ст. [18]. Фрагменти інформації щодо проведення наукових досліджень у Кременецькому ліцеї у 20–30-х роках XX ст. знаходимо у публікаціях Н. Оболенчик, зокрема, про Волинський науковий інститут [14], І. Скакальської [18].

Важливо звернути увагу, які в сьогоденні постали проблеми перед молодими дослідниками в умовах повномасштабної війни. Автор публікації зауважує, що це «грантові та інші кошти, які були видані молодіжним організаціям на особисті проєкти, були заморожені або (за попередньої згоди донора/-ів) перенаправленні на закупівлю гуманітарної підтримки, позаяк з перших днів війни звичні молодіжні хаби, центри, ради переформатували свою діяльність у волонтерські штаби» [20]. Про сучасні наукові пошуки молодих науковців Кременця є лише збірники праць, видані за матеріалами конференцій [13], власні наукові дослідження вчених, проте узагальнюючої праці ми не зустрічали.

Формулювання мети статті. Мета статті – аналіз й узагальнення методології досліджень та наукових пошуків в історичному контексті молодих вчених на прикладі діяльності

навчальних закладів Кременця Тернопільської області. Автори акцентували увагу на тому, що використання досвіду минулого сприятиме розвитку сучасних наукових пошуків вчених у складних умовах воєнного часу.

Виклад основного матеріалу. Філософія наукового дискурсу розглядає науку як соціальний інститут та чинник виробничої діяльності, детермінуючи основні характеристики наукового знання на сучасному етапі: тотальність науки від особистих вимірів до глобальних масштабів; взаємопов'язаність з виробництвом та технічною діяльністю (технологізація сучасних наукових знань); надмірна раціоналізація свідомості та життя, що стає причиною хаотичного, навіть ірраціонального осмислення навколишнього світу; постійне відстеження головних нових досягнень науки у тій чи іншій сфері, перетворення знання в інформаційні ресурси. Власне, останній аспект розвитку науки лежить на плечах молодих та прогресивних науковців, діяльність яких характеризується шаленими темпами здобуття наукової інформації у процесі інтенсивного науково-технічного розвитку модерного динамічного суспільства.

Очевидним є той факт, що окреслені вище особливості сучасної науки усвідомлюються молодими науковцями та позначаються на спрямованості їхньої науково-дослідницької діяльності, враховуючи особливості наукової традиційності та раціональності, а також інноваційності та прогресивності, рефлексію над самою науковою рефлексією на метатеоретичному рівні наукового пізнання, а також умови воєнного стану у державі.

Теперішньому періоду розвитку молодіжної науки в Кременецькій обласній гуманітарно-педагогічній академії ім. Тараса Шевченка (далі – КОГПА) передував попередній історичний досвід. Зокрема, до новоствореної Волинської гімназії (з 1819 р. – ліцей) у 1805 р. запрошувались молоді науковці, які продовжували свої дослідження, займаючись викладанням. Загальновідомо, що на підбір педагогічних кадрів впливали наукові доробки майбутніх викладачів, їхні методичні досягнення та застосування творчого підходу в навчальному процесі. Наукова складова відігравала вагомий роль, оскільки витала надія, що гімназія (ліцей) в недалекому майбутньому перетвориться в університет [5].

Як приклад, викладач природничих дисциплін мав зацікавити учнів і переконати їх у практичному значенні знань, тобто проводити природознавчі та геологічні дослідження. Практичних компетентностей гімназисти набували в природничому, математичному

та фізичному кабінетах, хімічній лабораторії, ботанічному саду і бібліотеці. Всі ці кабінети були добре обладнані. Також у гімназії діяла друкарня, що серед іншого публікувала наукові праці студентів. Таким чином, учні під час навчання засвоювали не лише основи наукового пізнання, отримували практичні навички, але й усвідомлювали їхню цінність [21, с. 24–25]. Навички самостійної роботи формувалися в учнів першочергово і згодом дозволяли продуктивно займатися науковими дослідженнями.

Показовим є той факт, що у 1809 р. було засноване «Товариство молоді Волинської гімназії», в статуті якого передбачалася низка заходів і настанов, спрямованих на духовне удосконалення та розвиток, в тому числі й літературний, здійснення наукових досліджень, учнівської молоді [6, с. 427]. Вже 5 листопада 1818 р. датується заснування нового літературного учнівського товариства в Кременці. Його діяльність особливо розгорнулася з приходом в 1819 р. на директорську посаду Кременецького ліцею авторитетного письменника і вчителя літератури А. Фелінського [6, с. 428]. Функціонування товариств є яскравим прикладом належної уваги та підтримки молодіжних ініціатив з боку керівництва навчального закладу. Крім того, бачимо зацікавлення науковими пошуками й самих учнів.

Можна навести багато прикладів, коли учні Волинського ліцею отримували усебічне освітнє і потім могли застосувати свої знання у різних сферах, залишивши після себе наукові розвідки. Зокрема, М. Вишневецький, викладач зі всебічними гуманістичними зацікавленнями – філософ, історик, дослідник літератури. Найбільшими його здобутками є «Пам'ятки історії польської літератури» [8, с. 91]. Отож, ми спостерігаємо, що у Волинському ліцеї створювалися належні умови для розвитку наукових інтересів учнів та молодих їхніх наставників.

Показовим у становленні молодих науковців та прагненні їхньому науковому зростанню було членство у Товаристві шанувальників наук у Варшаві, свого часу до якого входили викладачі Волинського ліцею. Непросто було стати членом Товариства. Наприклад, молодий ще викладач Й. Лелевель, будучи вже авторитетним істориком, з першого разу не став членом Товариства [11, с. 244]. Він започаткував історичні студії у Кременці на високому науковому рівні. Так, у 1807 р. Й. Лелевель друкує у Вільні свої перші наукові праці, а вже у 1809 р. він працює й організовує дослідницьку роботу у Волин-

ській гімназії. Його самостійність і сміливість поглядів завадили його кар'єрі як у гімназії, так і у канцелярії Міністерства внутрішніх справ, де він працював одразу після повернення до Варшави у 1811 р. Дослідник поринає в наукову працю. Молодий учений багато працює над історією Польщі, всесвітньою історією та методологією історії. До речі, цей період, коли вчений творив свої головні праці, у культурному житті панував напрям романтизму. Усі ці події та інтелектуальні віяння вплинули на ідеї польського вченого, що відобразилося на його наукових концепціях. Історик пропагував громадянські свободи, ідеали демократії та національного визволення народів [4].

Зазначимо й те, що за спостереженням вченого А. Шмидта, існують твердження про те, що, Т. Чацький до Волинської гімназії запрошував старшого віку викладачів. Проте автор дослідження про Волинський ліцей спростовує поширену думку. Зокрема, найстарший з працюючих у 1805 р. проповідник Василь Собкевич мав 51 р., а решта були значно молодшими, наприклад, Ю. Чех – 43 роки, В. Ярковський – 38, П. Ярковський – 25, А. Малавський – 29 років [23, с. 121]. Відповідно, наукові дослідження здійснювали молоді викладачі.

У 1808 р. Т. Чацький запропонував молодому вченому, доктору медицини В. Бессеру працювати у Волинській гімназії, той погодився. Він розпочав працювати на посаді професора природничої історії Волинської гімназії, також, після смерті Ф. Шейдта, був директором ботанічного саду. Саме тоді він знайомиться з А. Анджейовським. Між ними, відданими ботаніці людьми, незабаром встановилися дружні стосунки. Вони разом подорожували в околицях Кременця, поступово розширюючи географію досліджень Полісся, Поділля, Придніпров'я – аж до узбережжя Чорного моря. У численних експедиціях вчені збирали рослини та гербарний матеріал, описували нові види. Паралельно розбудовували в Кременці науковий центр, який саме завдяки їхній подвижницькій роботі згодом стане відомим на теренах України та добре знаним в Європі [20, с. 26].

Власне, А. Анджейовський офіційно стає спочатку помічником, а потім асистентом (ад'юнктом) свого вчителя В. Бессера, майже увесь вільний від навчання гімназистів час вони витрачають на подорожі, які відбувалися за підтримки польського шляхетства. У мандрівках А. Анджейовський відмічав невідомі види рослин, які згодом описав як нові для науки. Так, на пошану Тадеуша Чацького, який опікувався Волинською гімназією, ним

названо нові для науки рід Чацькія з родини лілійних. Багато видів рослин описані ним під час роботи в Кременецькому ліцеї. Науковим здобутком перших років наукових досліджень А. Анджейовського на Волині став виявлений спільно зі Діонісієм Міклером локалітет азалії понтійської – гляціального реліктового ендеміка зі розірваним ареалом (Кавказ і Правобережне Полісся). Авторитет А. Анджейовського як природодослідника зростав і в 1818 р. його призначено на посаду викладача ботаніки та зоології у Волинській гімназії (м. Кременець), де він працював до 1834 р., поєднуючи викладання і наукову роботу [20, с. 29].

Продовжувачем освітніх традицій Волинського ліцею став Кременецький ліцей ХХ ст., який був великим освітнім округом, що поєднував різні навчальні заклади та наукові установи. Якскравим прикладом розвитку молоді науки може бути праця Ф. Мончака. Молодим вченим (близько 30 р.) та викладачем географії у 1928 р. в Кременецькому ліцеї почав працювати Ф. Мончак. Для того, щоб збирати матеріали для наукових досліджень він здійснював закордонні поїздки в Чехію (1924 р.), Австрію (1929 р.), Аргентину (1935 р.). Мончак підготував дисертацію «Коливання температури в 1910–1919 рр. на просторах Гавайських островів» (Держархів Тернопільської обл., ф. 131, спр. 263, арк. 115). Багато часу вчений присвятив також вивченню Волині, зокрема, склав карти «Волинь», «Кременецька земля». Проте найбільшою його заслугою було створення в 1937 р. наукової, культурної та просвітницької установи – Музею Кременецької землі ім. д-ра Вілібальда Бессера. Він стає першим директором і збирачем фондів музею (Держархів Тернопільської обл., ф. 131, спр. 263, арк. 4).

Продовжують наукові пошуки славних вчених нинішні молоді викладачі академії, зокрема, члени Ради молодих науковців КОГПА (далі РМН КОГПА). Наукова діяльність РМН КОГПА регламентується відповідним Положенням та передбачає реалізацію головної мети «забезпечення системного підходу до підготовки науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації, збереження і розвитку інтелектуального потенціалу академії» [15].

Сприяння ефективній та результативній науково-дослідній роботі молодих науковців КОГПА передбачає надання їм методичної та організаційної допомоги при підготовці дисертаційних робіт, виданні авторефератів, публікації наукових праць; сприяння участі у науково-практичних конференціях та семінарах, виставках, круглих столах тощо; спри-

яння залученню обдарованої студентської молоді до науково-дослідної роботи; сприяння поширенню результатів наукових досліджень молодих науковців та впровадженню їх у практику [15, с. 2–3]. Якщо ставимо питання про реальні прагматичні напрямки науково-дослідної діяльності РМН КОГПА у контексті зазначених вище теоретичних положень, то серед них варто зазначити наступні: інформативність та доступність – головні пріоритети роботи РМН КОГПА.

«Діалогічний підхід відкриває нові перспективи пізнання і перетворення природи та суспільства, водночас виявляє і наявність тенденцій, що загрожують людству екологічними кризами, соціальною нестабільністю та посиленням самотності людини у велетенських мегаполісах, відчуттям її «закинутості» у бездушному механізованому світі» [9, с. 223]. Парадигма діалогічності в сучасній філософії науки стає наріжним каменем до кардинального переосмислення наукових проблем в сучасному науковому пізнанні. Тому наступним вектором інноваційної науково-дослідної діяльності РМН КОГПА є налагодження співпраці з молодими науковцями інших ЗВО Західної України. Серед них – молоді науковці з Вармінсько-Мазурського університету в Ольштині, налагоджено дружні відносини з представниками Інституту історії Вармінсько-Мазурського університету, Волинського національного університету імені Лесі Українки, Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Інноваційні та креативні форми здійснення науково-пізнавальних заходів є важливим напрямком діяльності РМН КОГПА як у справі заохочення до активної участі в них, так і для зняття психологічної та емоційної напруги, яка часто шкодить досягненню позитивних результатів у наукових дослідженнях. Враховуючи історичну природно-культурну унікальність метафізичних аспектів міста Кременця, РМН КОГПА запровадила програму «Kremenets science: open air, або Наука в кросівках». Вона визначає сам формат наукових зустрічей – у формі науково-практичного семінару-турпоходу, беручи участь в якому молоді науковці отримали шанс не лише озвучити наукові доповіді, але й познайомитися з визначними культурними та історичними пам'ятками Кременця.

Семінар-турпохід у межах названої програми щороку присвячений різному спектру науково-дослідницьких проблем, тематична наповнюваність яких розгорталася у координатах наступних тем: «Національна ідентичність: культурно-історичні, соціальні та

економічні виміри» (2016 р.), «(НЕ)БЕЗПЕКА: суспільно-політичні, психологічні, екологічні, інформаційні, технічні та культурно-естетичні виміри» (2017 р.), «Лідерство як соціально-психологічний феномен» (2018 р.), «Освіта на Кременеччині: традиції та перспективи» (2019 р.), «Культурологічний простір: виклики сьогодення» (2020 р.). Окрім того, маршрут семінару-турпоходу завжди планується з врахуванням того чинника, щоб частина зупинок була прив'язана до тематики конкретних доповідей учасників, насамперед пов'язаних з історико-краєзнавчими дослідженнями [13].

Окреслена проблематика семінарів-турпоходів визначається конкретикою та детермінованістю, що, у свою чергу, не сприяє інтелектуальній розкритості, творчій сміливості, інтелектуальному новаторству – надважливим чинникам, без яких наукова творчість в цілому просто неможлива. Тому кардинально відмінним вектором науково-дослідницької діяльності РМН КОГПА виступає конференція молодих науковців «Litteris et Artibus: нові горизонти», що дає можливість кожному учасникові представити результати наукових пошуків із сфери власних наукових зацікавлень, проявити критичне мислення, представити удосконалений та оновлений підхід у контексті власної досліджуваної проблематики [19, с. 180].

Традиційно конференція такого плану проводиться у листопаді в форматі пленарного та трьох секційних засідань (гуманітарно-мистецька, природничо-технологічна і психолого-педагогічна секції відповідно). Наукові розвідки представляють кандидати наук, аспіранти, магістранти і здобувачі як з академії, так і з інших вишів, наукові співробітники Кременецького ботанічного саду. Окрім того, мистецька «нота» конференції завжди представлена музично-поетичним виступами музикантів, художників та творчих особистостей академії. Кожен учасник конференції також отримує сертифікат про участь, за результатами роботи наукового зібрання виходить збірник наукових статей.

Молодіжна наука в КОГПА ім. Тараса Шевченка презентує себе через різноманітні предметно-тематичні виявлення та проєкції, оскільки зміни у вищій освіті вимагають від молодого викладача-науковця уміння пристосовуватися до нових умов освітнього простору, самовдосконалюватися, аби відповідати вимогам часу. Молодих учених це стосується чи не найбільшою мірою, адже

саме їм доводиться зіштовхуватися з новими умовами захисту кандидатських дисертацій, отриманням вченого звання доцента тощо. Рада молодих науковців, діяльність якої пов'язана з реалізацією наукового потенціалу магістрантів, аспірантів, молодих викладачів, у міру можливостей сприяла і сприяє згуртуванню молодих колег задля особистісного саморозвитку кожного та загального розвитку й урізноманітнення наукового життя академії.

Професійний розвиток молодих науковців-викладачів академії спрямований на здобуття ними навичок *teaching skills* у процесі підвищення кваліфікації через співпрацю з іншими закладами освіти у процесі стажування. В сучасних умовах це завдання входить до системи внутрішнього забезпечення якості вищої освіти, тому сучасний молодий науковець, здійснюючи свою наукову діяльність, зокрема пов'язану з отримання вченого звання доцента, розуміє важливість та необхідність міжнародного стажування. У цьому аспекті варто зазначити інтегруючу діяльність РМН КОГПА, яка покликана на об'єднання зусиль у цій площині, прикладом якого є спільне стажування у Люблінській вищій школі в м. Рики (Республіка Польща).

Молодіжна наука у місті Кременці представлена і доповнена – Студентським науковим товариством КОГПА ім. Тараса Шевченка, яке «активно сприяє розвитку науки та виникненню інтересу до наукової роботи в молодіжному середовищі, пропагує наукові цінності, займається проведенням молодіжних наукових заходів, а також інформує студентів про наукову діяльність на факультетах та за їх межами» [16, с. 2]. Серед основних завдань цієї молодіжної наукової організації варто виділити наступні – активізація пошукової, навчально-дослідної діяльності студентства з метою забезпечення найбільш глибокого й повного оволодіння обраною педагогічною спеціальністю; формування навичок самостійного проведення наукових досліджень та творчого підходу до вирішення актуальних проблем розвитку науки в Україні та інші [16, с. 2–3]. Окрім постійної теоретичної науково-просвітницької діяльності Студентським науковим товариством КОГПА ім. Тараса Шевченка здійснюється й інноваційна діяльність, пов'язана з викликами сьогодення: проведення студентських онлайн-читань «Життєвий світ і діяльність викладачів і учнів Волинського ліцею», тренінгів «Як грамотно формулювати свою думку

і як успішно виступати перед аудиторією, «Як грамотно формулювати свою думку і як успішно виступати перед аудиторією»; організація віртуальної фотовиставки «Ми пишаємось нашою історією». Своєрідним підсумком наукової діяльності виступає вже XVI студентська науково-практична конференція «Актуальні проблеми сьогодення очима молоді», за результатами якої виходить друком збірник студентських наукових робіт.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Ретроспективний логіко-системний аналіз наукової роботи молодих вчених дозволив окреслити такі основні тенденції: традиційність та наслідуваність методології здійснення наукових досліджень від викладачів до учнів (Волинська гімназія), організаційно-товариський характер організації науково-когнітивних пошуків від XIX ст. і до сучасності – («Товариство молоді Волинської гімназії» (1809 р.), Літературне учнівське товариство (1818 р.), Рада молодих науковців та Студентське наукове товариство при КОГПА ім. Тараса Шевченка; членство у престижних наукових установах закордону (Товариство шанувальників наук у Варшаві); створення науково-дослідних центрів у місті Кременець (за ініціативи Т. Чацького, В. Бессера, А. Анджейовського); регіональність здійснення наукових пошуків, що поєднують вивчення та дослідження історії краю, життєтворчості всесвітньовідомих персоналій історії, музики, літератури, філософії, біології тощо, флори та фауни краю. Варто виокремити такі спільні риси у наукових пошуках викладачів та учнів Кременця у різні історичні часи, зокрема, бажання здійснювати дослідження, не зважаючи на різні чинники (відсутність можливостей, фінансування, підтримки).

Здійснення популяризації Кременця через наукові здобутки.

Молодіжна наука на Кременеччині на сучасному етапі здійснюється на основі наукової традиційності та раціональності, що сформувалася у процесі міцного фундаменту закладених традицій здійснення науково-дослідницької діяльності крізь призму провідних центрів наукових досліджень минулого, науково-дослідницької спадщини визначальних постатей науковців з різних галузей наукових знань, які успішно проводили свої наукові пошуки. Окрім того, методологія наукових досліджень молодих науковців реалізується крізь призму віртуалізації наукових знань, інноваційних форм наукової роботи, діалогічності (тренінги, круглі столи, науково-організаційні зустрічі, конференції, постійна взаємодія з різними громадськими установами та організаціями), синергетики тощо.

Таким чином, історичні та інноваційні моделі розвитку молодіжної науки на Кременеччині виступають культурологічним підґрунтям, без урахування якого неможливо досягнути онтологічні витоки свідомості інтелектуальної наукової спільноти краю в цілому та оцінити шляхи розвитку науки в подальшому майбутньому.

На наше переконання, найбільш гострі проблеми для наукової молоді, які є потенційно загрозливими і такими, що потребують якомога скорішого вирішення наступні: відтік кадрів з науки (brain drain); непереконаливе без взаємопідтримки інноваційне співробітництво науки та бізнесу; недостатність популяризації науки та її фінансування. Отже, від того, наскільки багато молоді буде йти в науку залежить розвиток цієї сфери та загалом суспільства. Сьогодні в умовах тотального нищення росіянами пам'яток української культури, важливо зберегти здобутки минулих поколінь.

Література:

1. Бондючна Ю., Павлюк Г. Історичні аспекти розвитку та становлення ботанічної науки в Кременці. *«Волинь у дослідженнях вчених і краєзнавців»*. Матеріали всеукраїнської наукової конференції. Кременець, 2017. С. 220–227.
2. Вайнберг С. Пояснюючи світ. Історія сучасної науки. Харків, 2019. 351 с.
3. Галаган О. Нові аспекти наукової спадщини Віллібальда Бессера – першого дослідника флори України (до 200-річчя його наукової діяльності в Україні). *Історія науки*. 2008. URL: <http://surl.li/cavpm> (дата звернення: 12.12.2022).
4. Гриневич Т. Історична україніка у творчості Йоахіма Лелевеля. *Проблеми гуманітарних наук : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. Вип. 36. 2015. С. 122–132. DOI: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.36.123134>
5. Дем'яненко Н. М., Бойко А. М. Проекти вищої педагогічної освіти в Україні першої половини XIX ст. *World Science*, 3(3(55)), 34–42. 2020. DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31032020/6989 ; URL: <https://rsglobal.pl/index.php/ws/article/view/403> (дата звернення: 22.12.2022).
6. Кирчів Р. *Кременецька гімназія-ліцей першої третини XIX ст. та її дотичність до українського довкілля*. 2006/2007 ; URL: <http://www.inst-ukr.lviv.ua/files/23/430Kyrchiv.pdf> (дата звернення: 12.12.2022).

7. Коляденко С. Кременецький ліцей у системі освіти Волині (XIX – 30-ті рр. XX ст.). Житомир, 2003. 136 с.
8. Крисовський, О. Кременецький парнас у період діяльності гімназії та ліцею. *Волинські Афіни. 1805–1833. Збірник наукових праць*. Тернопіль : «Богдан», 2006. С. 88–111.
9. Лук'янець В. С., Кравченко О. М. & та ін. *Світоглядні імплікації науки*. Київ : ПАРАПАН, 2004. 408 с.
10. Марчук О. Форми, методи та прийоми навчання і виховання дітей і молоді в освітньо-культурних установах Волинської губернії та Волинського воєводства. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. № 6. Сєверодонецьк, 2019. URL: <http://domtpsnu.snu.edu.ua/index.php/Domtp/article/view/88/83> DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2019-93-6-156-166> (дата звернення: 26.06.2022).
11. Мацкевич Т. Кременецькі викладачі у Варшавському товаристві шанувальників наук. *Волинські Афіни. 1805–1833. Збірник наукових праць*. Тернопіль : «Богдан», 2006. С. 243–250.
12. Молодь: наука та інновації : матеріали X Міжнародної науково-технічної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, Дніпро, 23–25 листопада 2022 року / Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» Дніпро : НТУ «ДП», 2022. 567 с.
13. Мороз О. В. Особливості виховної роботи під час класних та позакласних занять у Волинській духовній семінарії кінця XIX століття. *Kremenets science: open air, або наука в кросівках* : збірник наукових статей. Випуск III. / [за заг. ред. Р. О. Дубровського]. Кременець : КОГПА ім. Тараса Шевченка, 2019. С. 5–15.
14. Оболончик Н. Краєзнавча робота в Кременецькому ліцеї 20–30-х рр. XX ст. 2010. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znphnpu_ist_2010_38_28 (дата звернення: 18. 12. 2022).
15. Положення про Раду молодих науковців Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, 2016. URL: <http://www.kogpi.edu.te.ua/images/stories/me/dokumentu/polozhennya/2019-2020/pol%20rmn.pdf> (дата звернення: 12. 12. 2022).
16. Положення про Студентське наукове товариство Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка, 2016. URL: http://www.kogpi.edu.te.ua/images/stories/Henrikh/polozhennya_SNT.pdf (дата звернення: 12. 12. 2022).
17. Семенець Орлова І. А. Державне управління освітніми змінами в Україні: теоретичні засади : монографія. К. : ЮСТОН. 2018. 420 с.
18. Скальська І. Просопографічний портрет українських вчених Західної Волині у першій половині XX ст. *Історія науки і біографістика : електрон. наук. фах. вид. : міжвід. темат. зб.* / Нац. наук. с.-г. б-ка Нац. акад. аграр. наук України. Київ, 2015. № 3. URL: <http://inb.dnsgb.com.ua/2015-3/13.pdf> (дата звернення: 12.12.2022).
19. Skakalska I. Traditions and innovations in the academic discourse of scientific research in the XIX–XXI centuries. (on the example of the Kremenets region). *Contemporary issues of the world community and the role of social sciences in ensuring its development* : collective monograph. SENSE. September 21, 2020. Lviv – Toruń : Liha-Pres. P. 165–184 . DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-221-3.08> ; URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/book/124> (дата звернення: 12. 12. 2022).
20. Томенко Д. Молодіжна політика та мобільність молоді України в часи війни. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління*. Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2022. № 1(61). С. 78–86. DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1\(61\)-12](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1(61)-12) ; URL : <http://surl.li/emfoj> (дата звернення: 02. 01. 2023).
22. Шевера. М. & та ін. Антоній Анджейовський. Талан і таланти відомого натураліста. Київ : Інститут ботаніки НАН України, 2018. 64 с. URL: <https://www.botany.kiev.ua/doc/shevera53.pdf> (дата звернення: 12.12.2022).
23. Шмит А. Кременецький ліцей як зразок просвітницької моделі школи на території України у першій половині XIX століття. Кременець, 2012. 235 с.

References:

1. Bondiuchna, Yu., Pavliuk, H. (2017). Istorychni aspekty rozvytku ta stanovlennia botanichnoi nauky v Kremetsi. *«Volyn u doslidzhenniakh vchenykh i kraieznavtsiv»*. [Historical aspects of development and formation of botanical science in Kremenets]. Materialy vseukrainskoi naukovoï konferentsii. Kremenets, S. 220–227. [in Ukrainian].
2. Vainberh, S. (2019). Poiasniuiuchy svit. Istoriia suchasnoi nauky. [Explaining the world. History of modern science]. Kharkiv, 351 s. [in Ukrainian].
3. Halahan, O. (2008). Novi aspekty naukovoï spadshchyny Villibalda Bessera – pershoho doslidnyka flory Ukrainy (do 200-richchia yoho naukovoï diialnosti v Ukraini). [New aspects of the scientific heritage of Willibald Besser – the first researcher of the flora of Ukraine (to the 200th anniversary of his scientific activity in Ukraine)]. Istoriia nauky. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/5458/1/Galagan%20O.K..pdf> [in Ukrainian].
4. Hrynevych, T. (2015). Istorychna ukrainika u tvorchosti Yoakhima Lelevelia. [Historical ukrainika in Joachim Lelevel's work]. *Problemy humanitarnykh nauk : zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Serii Istoriia [in Ukrainian].

5. Demianenko, N. M., Boiko, A.M. (2020). Proekty vyshchoi pedahohichnoi osvity v Ukraini pershoi polovyny XIX st. [Projects of higher pedagogical education in Ukraine in the first half of the XIX century]. *World Science*, 3(3(55)), 34–42. URL: <https://rsglobal.pl/index.php/ws/article/view/403> ; DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ws/31032020/6989 [in Ukrainian].
6. Kyrchiv, R. (2006/2007). Kremenetska himnaziia-litsei pershoi tretyny XIX st. ta yii dotychnist do ukrainskoho dovkillia. [Kremenets gymnasium-lyceum of the first third of the XIX century and its relevance to the Ukrainian environment]. URL: <http://www.inst-ukr.lviv.ua/files/23/430Kyrchiv.pdf> [in Ukrainian].
7. Koliadenko, S. (2003). Kremenetskyi litsei u systemi osvity Volyni (XIX – 30-ti rr. XX st.). [Kremenets lyceum in the education system of Volyn (XIX – 30s of the XX century)]. *Zhytomyr*, 136 s. [in Ukrainian].
8. Krysovskiy, O. (2006). Kremenetskyi parnas u period diialnosti himnazii ta litseiu. [Kremenets Parnassus during the activity of the gymnasium and lyceum]. *Volynski Afiny*. 1805–1833. Zbirnyk naukovykh prats. Ternopil : «Bohdan». S. 88–111. [in Ukrainian].
9. Luk'ianets, V. S. (2004), Kravchenko O.M., Ozadovska L.V. & ta in. Svitohliadni implikatsii nauky. [Worldview implications of science]. Kyiv : PARAPAN, 408 s. [in Ukrainian].
10. Marchuk, O. (2019). Formy, metody ta pryomy navchannia i vykhovannia ditei i molodi v osvitno-kulturnykh ustanovakh volynskoi hubernii ta volynskoho voievodstva. [Forms, methods and techniques of teaching and educating children and youth in educational and cultural institutions of Volyn province and Volyn voivodeship]. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*. № 6. Sieverodonetsk. URL: <http://domtpsnu.snu.edu.ua/index.php/Domtp/article/view/88/83>; DOI: <https://doi.org/10.33216/2220-6310-2019-93-6-156-166> [in Ukrainian].
11. Matskevych, T. (2006). Kremenetski vykladachi u Varshavskomu tovarystvi shanuvalnykh nauk. [Kremenets lecturers at the Warsaw Society of Science Admirers]. *Volynski Afiny*. 1805–1833. Zbirnyk naukovykh prats. Ternopil : «Bohdan». S. 243–250 [in Ukrainian].
12. Molod: nauka ta innovatsii: materialy Kh Mizhnarodnoi naukovo-tekhnichnoi konferentsii studentiv, aspirantiv ta molodykh vchenykh, Dnipro, 23–25 lystopada 2022 roku / Natsionalnyi tekhnichnyi universytet «Dniprovskaya politekhnika» Dnipro : NTU «DP», 2022. 567 s.
13. Moroz, O.V. (2019). Osoblyvosti vykhovnoi roboty pid chas klasnykh ta pozaklasnykh zaniat u Volynskii dukhovnii seminarii kintsia XIX stolittia. [Peculiarities of educational work during class and extracurricular activities in the Volyn Theological Seminary of the end of the XIX century]. *Kremenets science: open air, abo nauka v krosivkakh: zbirnyk naukovykh statei*. Vypusk III. / [za zah. red. R.O.Dubrovskoho]. Kremenets : KOHPA im. Tarasa Shevchenka, S. 5–15. [in Ukrainian].
14. Obolonchuk, N. (2010). Kraieznavcha robota v Kremenetskomu litsei 20–30-kh rr. XX st. [Local lore work in Kremenets lyceum of the 20–30s of the XX century]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znphnpu_ist_2010_38_28 [in Ukrainian].
15. Polozhennia pro Radu molodykh naukovtsiv Kremenetskoï oblasnoï humanitarno-pedahohichnoi akademii im. Tarasa Shevchenka. [Regulations on the Council of Young Scientists of the Kremenets Regional Humanitarian Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko]. URL: <http://www.kogpi.edu.te.ua/images/stories/me/dokumentu/polozhenya/2019-2020/pol%20rmn.pdf> [in Ukrainian].
16. Polozhennia pro Studentske naukove tovarystvo Kremenetskoï oblasnoï humanitarno-pedahohichnoi akademii im. Tarasa Shevchenka [Regulations on the Student Scientific Society of the Kremenets Regional Humanitarian Pedagogical Academy named after Taras Shevchenko]. URL: http://www.kogpi.edu.te.ua/images/stories/Henrikh/polozhenya_SNT.pdf [in Ukrainian].
17. Skakalska, I. (2015). Prosopohrafichnyi portret ukrainskykh vchenykh Zakhidnoi Volyni u pershii polovyni XIX st. [Prosopographic portrait of Ukrainian scientists of Western Volhynia in the first half of the XIX century]. *Istoriia nauky i biohrafistyka : elektron. nauk. fakh. vyd. : mizhvid. temat. zb. / Nats. nauk. s.-h. b-ka Nats. akad. ahrar. nauk Ukrainy*. № 3. Kyiv. URL: <http://inb.dnsgb.com.ua/2015-3/13.pdf> [in Ukrainian].
18. Skakalska, I. (2020). Traditions and innovations in the academic discourse of scientific research in the XIX-XXI centuries. (on the example of the Kremenets region). *Contemporary issues of the world community and the role of social sciences in ensuring its development : collective monograph*. SENSE. September 21. Lviv-Toruń : Liha-Pres. P. 165–184. [in English].
19. Tomenko, D. (2022). Molodizhna polityka ta mobilnist molodi Ukrainy v chasy viiny. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi Akademii upravlinnia personalom*. Politychni nauky ta publichne upravlinnia. Kyiv: Mizhrehionalna Akademia upravlinnia personalom, № 1(61). S. 78–86. [in Ukrainian]. DOI: [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1\(61\)-12](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-1(61)-12)
20. Shevera, M., Zav'ialova, L., Fedoronchuk, M., Ilinska, A., Rudz, M., & Plakhotniuk, S. (2018). Antonii Andzheiovskiy. Talan i talanty vidomoho naturalista. [Anthony Andrzejowski. Talent and talents of the famous naturalist]. Kyiv: Instytut botaniky NAN Ukrainy, 64 s. URL: <https://www.botany.kiev.ua/doc/shevera53.pdf> [in Ukrainian].
21. Shmyt, A. (2012). Kremenetskyi litsei yak zrazok prosvitnytskoi modeli shkoly na terytorii Ukrainy u pershii polovyni XIX stolittia. [Kremenets lyceum as an example of the educational model of the school on the territory of Ukraine in the first half of the XIX century]. *Kremenets*, 235 s. [in Ukrainian].
22. Semenets Orlova, I. A. (2014), Derzhavne uprav linnia osvity zminy v Ukraini: teoretychni zasady [State management of educational changes in Ukraine: theoretical principles], YUSTON, Kyiv, Ukraine.